

СУТНІСТЬ ВИТРАТ ДІЯЛЬНОСТІ ТА УМОВИ ЇХ ВИЗНАННЯ

Трансформування національної економіки, розвиток ринкових відносин господарювання, жорстка конкурентна боротьба за ресурси та ринки збуту зумовлюють необхідність підвищення ефективності використання виробничо-економічного потенціалу вітчизняних підприємств. Це, в свою чергу, зумовлює радикальне переосмислення змісту, методів та інструментарію управління діяльністю підприємства, що найбільшим чином стосується такої ланки діяльності як управління витратами, яка займає одне із найважливіших місць в управлінні підприємством.

В таких умовах при управлінні діяльністю важливим є правильно визначити сутність поняття та розуміти економічний зміст категорії витрати, їхнє місце та функціональну роль у багатоаспектній діяльності підприємства. Визначення сутності та економічного змісту витрат повинно спрямовуватись на управлінські цілі. Однак, проведені дослідження свідчать про протилежне. У нормативній та науковій економічній літературі визначення понять витрати, собівартість і їхніх видів та їх економічного змісту переважно характеризуються неоднозначністю думок у трактуванні понять витрати, витрати виробництва та собівартість, що свідчить про нерозв'язаність проблеми щодо визначення сутності та змісту цих понять, що ускладнює визначення їх місця та ролі у діяльності підприємства.

Основний мотив діяльності будь-якого підприємства в ринкових умовах – максимізація прибутку. Можливості реалізації (досягнення) цієї стратегічної мети в багатьох випадках обмежені витратами виробництва і реалізації продукції та попитом на неї. В таких умовах все більше зростає роль витрат як невід'ємної та об'єктивної складової виробничо-збутового процесу.

Оскільки, витрати виступають основним обмежувальним чинником прибутку і одночасно визначальним фактором, що впливає на обсяг реалізації, то прийняття управлінських рішень неможливе без аналізу вже понесених підприємством витрат і планування їх величини на перспективу. Таким чином, витрати виступають об'єктом управління. Кожне підприємство повинно обирати таку політику управління витратами, яка була б орієнтована на його стратегію розвитку.

Поряд із вищенаведеним, витрати мають також суспільно-економічне значення, яке полягає в їх відображенні у виготовлюваній підприємством суспільно-корисній продукції, виходячи із потреб ринку. Підприємство, споживаючи певні види ресурсів (матеріальні, трудові, енергетичні та ін.)

виготовляє певну продукцію з метою задоволення потреб суспільства, створюючи при цьому додаткову вартість у вигляді прибутку, тобто отримує від виготовлення та реалізації такої продукції певний економічний ефект.

Оскільки, всі види діяльності тісно пов'язані між собою і не можуть існувати відокремлено один від одного в межах одного підприємства, тобто, виробництво, управління, маркетинг, фінанси та ін. види діяльності відіграють свою роль у створенні конкурентних переваг. Тому витрати є багатоплановою категорією з точки зору різних сфер діяльності підприємства, яку неможливо розглядати без розуміння їх сутності та місця з позицій різних наук. Водночас витрати мають свої особливості формування і конкретно характеризують процеси, що відбуваються у виробничо-господарській діяльності підприємства.

Макконнелл К.Р. и Брю С.Л., стверджують, що розуміння економістами витрат ґрунтується на обмеженості ресурсів і можливості їх альтернативного використання. Адже вибір певних ресурсів для виробництва певного товару означає неможливість виробництва іншого альтернативного товару: «... экономические или вмененные издержки любого ресурса, выбранного для производства товара, равны его стоимости, или ценности, при наилучшем из всех вариантов использования» [1, с. 45].

Таким чином, витратами є всі платежі, необхідні для отримання ресурсів для забезпечення діяльності підприємства – зовнішні і внутрішні (до яких включають і величину нормального прибутку як винагороду за виконання підприємницьких функцій).

А.М. Турило, А.А. Турило, Ю.Б. Кравчук [3, с.85] вважають, що «витрати» є складною економічною категорією, пов'язаною із їх місцем, роллю і етапом виникнення і діяльності підприємства. Очевидно, що поняття «витрати» певним чином пов'язане із поняттям «ресурси». З метою з'ясування сутності витрат доцільно розглянути початковий етап їх формування.

Зробивши детальний аналіз літературних джерел щодо визначення поняття витрат, Ю.Кулик [2] стверджує, що є дві основних проблеми формування витрат і управління ними.

Перша проблема – це визначення суті категорії „витрати”. Вітчизняні та зарубіжні економісти подають різні їх тлумачення. Найчастіше трапляються і дискутуються поняття витрат, які створюють вартість (вартісні витрати), і витрат у формі виплат (пагаторські витрати). Цей розподіл ґрунтується на монетарному підході.

Другою проблемою на нинішньому етапі організації управління витратами є їх науково обґрунтована класифікація, яка повинна використовуватись не тільки для виявлення собівартості після завершення процесу виробництва, а й має відповідати сучасним вимогам і потребам

управління, що особливо важливо за ринкових умов господарювання.

Відсутність однозначності щодо визначення поняття „витрати” певною мірою виправдана, адже в його основі можуть лежати різні вартісні оцінки, хоч і єдині за суттю, але різні за метою.

Д. Стоун і К. Хітчінг дають таке роз’яснення: витрати – це вартість чогось, використаного для отримання доходу (на виробництво продукції або надання послуг) протягом певного періоду, хоч останній не обов’язково збігається з моментом дійсної оплати ресурсу.

Виходячи з цих позицій, на нашу думку, витрати – це грошове вираження величини економічних ресурсів підприємства у застосованій і споживаній формах, необхідних для здійснення його господарсько-фінансової діяльності.

Підсумовуючи, зроблений нами ретроспективний аналіз виникнення суті витрат, зазначимо, що останні треба розглядати з позицій економічного розвитку, враховуючи складність даної економічної категорії, що поєднує в собі за змістом і процес формування необхідного обсягу економічних ресурсів на підприємстві, і процес їх використання. Адже моментом утворення витрат є початок процесу формування економічних ресурсів і тільки після відповідного нагромадження починається процес їхнього використання, що є вже іншою відносно самостійною формою відображення витрат. Таким чином, кінцевою величиною формування економічних ресурсів підприємства є авансована вартість, яка являє собою грошове вираження застосованих ресурсів.

Список використаної літератури

1. Бондарюк І.Л. Теоретичний аспект дослідження суті витрат // *Вісник Національного університету водного господарства та природокористування. Зб.наук.праць.* – Рівне, 2018р. – Випуск1(14). – С.18-25.

2. Кулик Ю. Визнання і класифікація витрат у процесі оновлення та оптимізації бізнес-систем // *Наукові записки. Зб. наук. праць кафедри економічного аналізу.* – Тернопіль: Економічна думка, 2015. – Випуск 14. – С.105-112.

3. Турило А.М., Кравчук Ю.Б., Турило А.А. Управління витратами підприємства: навч. посібник – Київ, Центр навчальної літератури, 2006. – 120с.